

Резюме на дипломна работа на тема: „Моралната философия на Ерих Фром и съвременната ѝ актуалност за човешкия живот“.

Дипломант: Георги Анастасов Герджиков, фак. № 2507

Научен ръководител: доц. д-р Здравко Попов

Лятна сесия 2014 г.

Работата представлява опит за систематично изложение и оценяване актуалната приложимост на моралната философия на Ерих Фром. Основен акцент е, че етиката на Фром се основава на едно цялостно разбиране за човешката природа. От природните науки авторът извежда твърдението, че човекът е случаен продукт на еволюционното развитие на живота на планетата Земя и (за разлика от животните) има недостатъчно инстинкти, за да оцелява, но е способен и принуден съзнателно да рефлектира върху себе си и средата. Анализирайки митологични и литературни сюжети, Фром допълва тази картина с положението, че веднъж откъсналият се от природата себеосъзнат човек се чувства изоставен, захвърлен, принуден да възстанови изгубената хармония със средата посредством разумни усилия. Това драматично себеусещане на човека трябва да се разрешава на индивидуално равнище. Повечето хора избират „регресивни“ или ирационални решения – опитват се да се върнат в по-малко осъзнато състояние; или се подчиняват на авторитет, който да взима разумни решения вместо тях. Тъй като еволюцията не действа в обратна посока и няма непогрешими авторитети, тези опити се провалят, а често дори водят до индивидуално и колективно деструктивно поведение, каквото имаме при войни в името на родината или авторитета. Вместо това Фром препоръчва продуктивните решения, предлагани в хода на историята, най-вече просвещенския рационализъм – постигането на морално „пълнолетие“ и поемането на лична отговорност. Но този рационализъм трябва да се съчетае с проникновено разбиране за ирационалната склонност на човека лицемерно да бяга от личната отговорност (Ницше, Фройд). Едва когато разбере и надмогне ирационалните си склонности и преодолее собствените си житейски безпокойства, човек може да придобие интерес към останалите и да бъде морално отговорен.

Актуалността на подобна морална философия е в това, че тя е съвместима както с повечето човеколюбиви религии, така и с атеистичния хуманизъм. Тя не дава готови формули, а предлага цялостна нагласа за взимане на лични решения. В контекста на взаимопреплетени и влияещи си култури, които губят устоите на основните си морални положения, по-рано считани за неоспорими, подобен призив за отговорна лична преценка може да бъде отрезвяващ и мотивиращ.